

SZÖVEG –
MÁRTONFFY ANDRÁS

SOROZAT –
KÉRDEZŐK, KÉTKEDŐK, KERESŐK

AZ ANGOL „SEMMELWEIS”

Joseph Lister, az operáltak megmentője

Az 1850-es években egy operáció sokkal inkább a halált jelentette, mint a gyógyulást. Nem használtak fertőtlenítőszeret, és az érzéstelenítés is csak ekkoriban kezdett elterjedni. Ebben a közegben változtatott meg mindent egy *Joseph Lister* nevű angol orvos, aki nem hitte el a sok elavult nézetet a fertőzésekről és az operációkról.

♦ VALAMI VAN A LEVEGŐBEN?

A 19. század közepén az orvostudomány álláspontja a fertőzésekről ugyanaz volt, mint évezredekkel korábban. Még a legnevesebb, legképzettebb európai és amerikai orvosok is azt képzelték, hogy a betegségeket a levegőben lebegő miazma okozza. Ez a közvélekedés szerint valami közelebről meg nem határozható, láthatatlan szubsztancia volt, ami rothadó növényi és állati maradványokból, szegénynegyedek kipárolgásaiból, csatornákból került a levegőbe.

Amikor egy betegen már máshogyan nem lehetett segíteni, jobb híján jöhetett a műtét, de az orvosok semmiféle antiszeptikus anyagot nem használtak. Még büszkék is voltak a ruhájukat szennyező megfeketedett vérfoltokra, és éltették a jellegzetesen büdös műtőszagot mint az alapos, tisztességes sebészi munka bizonyítékát. A miazmában való szilárd hitük miatt annyiból állt a fertőtlenítés, hogy alaposan kiszellőztették a műtőt. Valami oknál fogva különösen az éjszakai levegőt tartották veszélyesnek. Nem is csoda, hogy az operációk halálozási aránya egész Európában negyven és nyolcvan százalék között mozgott.

Sajnos a magyar *Semmelweis Ignác*, aki az életét tette ennek a súlyos problémának a megoldására, semmire nem jutott. Az orvostársadalom sem az eredményeit, sem a statisztikai számításait nem vette komolyan. Elborult tudattal halt meg a döblingi elmeegógyintézetben, halálához valószínűleg a brutális ápolók verése is hozzájárult. Nem volt ez szerencsés hely a magyaroknak, hiszen öt évvel korábban ugyanebben az épületben lőtte magát föbe Széchenyi István.

CSATÁK A BAKTÉRIUMOK ELLEN

Joseph Lister azonban szerencsés helyre született. A világ leghatalmasabb és leggazdagabb városában, Londonban végezte el az orvosi egyetemet, majd Glasgow-ban tevékenykedett mint sebészprofesszor. Szembesült Semmelweis problémájával, ő azonban – éppen a magyar orvos halálának évében, 1865-ben – megismerkedett Louis Pasteur baktériumokról szóló elméletével. Azonnal rádöbbsent ennek a felfedezésnek a jelentőségére, és kidolgozott egy módszert a kórokozók elpusztítására. Míg Semmelweis klórmészoldattal, ő karbolsavas oldattal mosott kezet, ezzel fertőtlenítette a műtéti eszközöket, a beteg bőrét, a műtéti bemetszést, sőt, a biztonság kedvéért még a műtő levegőjébe is szétpermetezte, nehogy a miazma mégiscsak bajt okozzon.

A szigorú változtatások után a rábízott kórházban rövid időn belül 45-ről 15 százalékra csökkent a műtétek halálozási aránya. Kevesebb fertőzés, üszkösödés fordult elő: a bizonyítékok meggyőzők voltak. Amikor aztán egy glasgow-i kisfiút többszörös nyílt törésekkel vittek kórházba, mert keresztülment a lábán egy szekér, Lister megint továbblépett. Karbolsavba mártott kötést tett a sebre, és amikor hat héttel később lecsérélte, megdöbbenve tapasztalta, hogy teljesen fertőzésmentes.

HIVATÁS ÉS MAGÁNÉLET

Ezek után már teljesen meg volt győződve a módszer hatásosságáról. Nemcsak Nagy-Britanniában, hanem

Németországban, sőt, az Egyesült Államokban is előadókörutakat tett, amelyeken lelkesen népszerűsítette a fertőtlenítés új módszerét. Gyakran előfordult, hogy három-négyszáz érdeklődő hallgatta végig a mondanivalóját. Az orvosok ezúttal gyorsan reagáltak, Lister tanai villámgyorsan terjedtek a világon.

Persze ezek után sem ült a babérjain. Kidolgozta, hogyan kell a legbonyolultabb térdműtétek során dróttal rögzíteni a térdkalácsot, és ő tökéletesítette a masztekтомia, azaz az emlőeltávolító műtét technikáját is.

Természetesen az ő sikerei mögött is ott volt egy odaadó feleség, Agnes, aki segített neki a kutatásaiban és az élet minden területén. Amikor Joseph Lister 1897-ben, hatvanhat évesen hosszú idő után végre vakációzni utazott vele, az asszony útközben meghalt. Depressziós lett, elmerült a vallási áhítatban, majd egy agyvérzést is túlélt. Teljesen visszavonult a világtól, de egyszer még tett egy szolgálatot a hazájának.

Amikor VII. Eduárd király éppen a koronázására készülődött 1902-ben, mindössze két nappal az esemény előtt vakbélgyulladást kapott. A műtét életveszélyes volt, és nem akárkin kellett végrehajtani. A király életéért felelős orvoscsoport Listert kereste fel tanácsért. Ő elő is jött az önkéntes száműzetésből, és részletes instrukciókat adott. A királyt sikeresen megoperálták, és a felépülése után személyesen mondott neki köszönetet: „*Ön nélkül és a munkája nélkül ma nem ülnék itt.*” A modern brit sebészet megrementője megint megdicsőült. ♦